

Verejná správa v roku 1945 a maďarská menšina na juhu Gemera

Fórum Kisebbségkutató Intézet –
Fórum inštitút pre výskum menšín

Táto práca bola podporená Agentúrou výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-22-0049

Úvodné myšlienky

- 1945–1948: obdobie bezprávia, roky bezdomovia
- Vylúčenie Maďarov z verejnej správy - realita alebo mýtus
- územné vymedzenie témy: okres Feledince a Tornaľa, mestá Rožňava a Rimavská Sobota – arbitrážne územie Gemera
- Význam územného faktora: odlišná dynamika reorganizácie verejnej správy

Česko-slovenské plány na reorganizáciu verejnej správy

- 1945–1948: pretotalitný štát (prerušenie kontinuity s usporiadaním prvej republiky)
- Verejnú správu budovať na (dočasnom) systéme národných výborov
- Otázka Maďarov: rozdielny prístup londýnskej či moskovskej emigrácie (národný štát Slovanov bez Maďarov) a SNR (rozlišovali medzi „dobrými“ a „zlými“ Maďarmi)
- prezidentský dekrét č. 18/1945: obciach a okresoch, kde je väčšina obyvateľstva „z hľadiska štátu nespoľahlivá“, namiesto NV treba ustanoviť komisárov, ktorí svoje úlohy vykonávajú s pomocou „spoľahlivých“, teda slovenských obyvateľov
- inštrukcia delegácie SNR (Chust): do čela takejto obce má byť vymenovaný spoľahlivý a dostatočne obozretný Slovák, ktorý si vytvorí poradný zbor z miestnych demokratických Maďarov

Verejná správa na juhu Gemera (január – apríl 1945)

- faktory ovplyvňujúce realitu:
 1. Etnické zloženie skúmaného regiónu
 2. Záujmy Červenej armády,
- Príchod Ondreja Klokoča – ale bez skutočných právomocí
- Vznik Krajinskej občianskej polície (tvorili ho Maďari, úradoval v mďarčine ale uznával ČSR)
- Na čelo Rimavskej Soboty bol postavený maďarský reformovaný farár Imre Varga.
- V obciach vznikali národné výbory zložené z Maďarov.
- To všetko samozrejme znamenal aj používanie maďarského jazyka.
- Predseda ONV v Rv: „Keď ČA oslobodila južnú časť nášho okresu, utvorily sa v maďarských obciach národné výbory. Tieto fungovali hodne dlho, lebo ONV sa do Rožňavy nemohol dostať pre priazeň, ktorú preukazoval ruský veliteľ tunajším maďarským komunistom alebo Maďarom vôbec.“

Zmeny v apríli 1945

- Vyhlásenie Košického vládneho programu,
- Vydanie nariadenia SNR o národných výboroch (7. apríla) a organizačných smerníc (10. apríla),
„v obciach kde počet príslušníkov niektorej slovanskej národnosti nedosahuje ani $1/3$ z celkového počtu obyvateľstva ... namiesto národných výborov menuje SNR komisárov, alebo 3 – 6 členné dočasné správne komisie. „
- Odovzdanie moci sovietskou armádou predstaviteľom SNR
- Dôsledok: na úrovni okresov a väčších miest nastali okamžité zmeny

Etnické zloženie miestných správnych komisií

- Feledinský okres: predsedov MSK vymenoval O. Klokoč v polovici mája
- Požiadavky na členov MSK: „úplne spoľahliví, nekompromitovaní spoluprácou s fašizmom“.... „občanov maďarskej národnosti navrhujte len v krajnom prípade, keď by vonkoncom nebolo v obci spoľahlivých Slovákov“
- 51 obec, 357 členov MSK: Maďari - 77%, Slováci - 22%
- V 13 obciach: všetci boli Maďari
- V 10 obciach: len tajomník bol Slovák
- Ako vysvetliť tento výsledok:
 - Etnické zloženie regionu
 - Zámery KSČ

Záver

- Protiklad medzi deklarovanými cieľmi česko-slovenských elít a situáciou vo verejnej správe
- Reorganizácia MSK je na programe, ale výsledky neprichádzajú
- List PV SNR predsedovy ONV v Rv (8.1.1946): vo väčšine okresných správnych komisií majú prevahu Maďari.... Je potreba reorganizácie...ak nebude dostatočný počet vhodných osôb slovenskej národnosti, treba nájsť aspoň troch, z ktorých jeden bude komesárom obce a ďalší dvaja vytvoria poradný zbor.
- Hypotéza: Do konca roku 1946 klesol počet Maďarov vo verejnej správe na minimum.
- Dôvody:
 - rastúci počet Slovákov prisťahovaných do regiónu
 - reslovakizácia

Ďakujem za pozornosť